MARKAZIY OSIYODA YANGI MINTAQAVIYLIK: ICHKI INTEGRATSIYA VA TASHQI KUCHLAR O‘RTASIDAGI MUVOZANAT.

Xurramov Zuhriddin Mansur o’g’li
O’zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi 4-bosqich talabasi

Kalit so‘zlar

Markaziy Osiyo, yangi mintaqaviylik, regional integratsiya, geosiyosat, tashqi kuchlar, C5+1, savdo va transport.

Annotatsiya

Maqola Markaziy Osiyoda 2015–2026 yillar oralig‘ida shakllangan yangi mintaqaviylikni tarixiy-institutsional, geoiqtisodiy va geosiyosiy nuqtai nazardan tahlil qiladi. Unda mintaqaning ichki integratsiya mexanizmlari - maslahat uchrashuvlari, ikki tomonlama yaqinlashuvlar, ECO, SCO, C5+1, MDH qoldiqlari, Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqi ta’siri, transport yo‘laklari, savdo, suv-energetika, migratsiya hamda xavfsizlik hamkorligi - tashqi aktorlar strategiyalari bilan bog‘liq holda ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, uchta davlat kesimi - O‘zbekiston, Qozog‘iston va Qirg‘iz Respublikasi - orqali yangi mintaqaviylikning turli modellarini ifodalovchi amaliy misollar beriladi. Tahlil natijasida yangi mintaqaviylikning muvaffaqiyati kuchli supramilliy institutlardan ko‘ra, mintaqa ichidagi minimal konsensus, moslashuvchan institutsionalizatsiya va tashqi kuchlar bilan nosimmetrik, ammo boshqariladigan aloqalarga tayangan holda rivojlanayotgani ko‘rsatiladi.

Tarixiy fon va yangi mintaqaviylikning shakllanishi: Markaziy Osiyodagi mintaqaviylikning birinchi bosqichi 1990-yillarda suveren davlat qurilishi, iqtisodiy parchalanish va xavfsizlikning qayta aniqlanishi bilan birga yuz berdi. Tojikiston fuqarolar urushi, Turkmanistonning doimiy betaraflik kursi, iqtisodiy modellarning farqlanishi va tashqi homiylarga tayanish Markaziy Osiyo ittifoqi, so‘ng Markaziy

Osiyo iqtisodiy hamjamiyati va Markaziy Osiyo hamkorlik tashkilotining institutsional chuqurlashuvini chekladi. Yangi tadqiqotlar bu jarayonni suverenitetni mustahkamlash va mintaqaviy tartib o‘rtasidagi ziddiyat sifatida talqin qiladi: ya’ni davlatlar mintaqani inkor etmagan, balki yuqori darajadagi delegatsiyani qabul qilishdan qochishgan.

Ikkinchi bosqich 2000-yillarda tashqi kuchlarning keskin kirib kelishi bilan xarakterlandi. 11-sentabrdan keyin Afg‘oniston omili, Rossiya boshchiligidagi Yevroosiyo loyihalari, Xitoyning g‘arbiy yo‘nalishdagi faollashuvi va G‘arbning xavfsizlik kun tartibi mintaqa ichki institutsionalizatsiyasini ko‘pincha ikkilamchi holatga tushirdi. Shu davrda Markaziy Osiyo o‘z subyektligidan ko‘ra, ko‘proq tashqi loyihalar chorrahasiga aylangani haqida tahlillar paydo bo‘ldi; aynan shu fon keyingi “balanslovchi mintaqaviylik” tushunchasiga asos yaratdi1.

Uchinchi, hozirgi bosqich esa 2016 yildan keyin boshlangan siyosiy yumshash va yetakchilararo muloqotning institutsional qayta tiklanishi bilan bog‘liq. Maslahat uchrashuvlari qisqa davr ichida strategik masalalar bo‘yicha bosh platformaga aylandi; 2022 yildagi Do‘stlik, yaxshi qo‘shnichilik va hamkorlik to‘g‘risidagi shartnoma mintaqaviy o‘zaro munosabatlarning siyosiy asosini kengaytirdi; 2023 yildagi Dushanbe yig‘ilishi esa Milliy koordinatorlar kengashini joriy etib, muntazamlik va ijro uzluksizligini kuchaytirdi. 2025 yilda esa O‘zbekiston rasmiy siyosiy bahosida bu jarayon mintaqaviy chegaralarning to‘liq huquqiy rasmiylashtirilishi va “strategik format” darajasiga ko‘tarilish istiqboli bilan mustahkamlandi2.

Yangi bosqichning nazariy mohiyati shundaki, Markaziy Osiyo mintaqasi Yevropa Ittifoqi tipidagi qattiq integratsiyani emas, balki “yengil institutlar + qalin funksional bog‘liqlik” kombinatsiyasini tanlamoqda. Bu yerda ishonchni oshiruvchi sammit diplomatiyasi, ikki tomonlama strategik sherikliklar, sektorlararo loyihalar, transchegaraviy suv va energiya bo‘yicha pragmatik kelishuvlar, shuningdek, tashqi kuchlar bilan kollektiv formatlarda muzokara yuritish salohiyati bir-birini to‘ldiradi.

1 Cornell, S. E., & Starr, S. F. (2018). Modernization and regional cooperation in Central Asia: A new spring? Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program.

2 https://www.akorda.kz/en/speech-by-president-kassym-jomart-tokayev-at-the-fourth-consultative-meeting-of-the-heads-of-states-of-central-asia-216535

Shu ma’noda, “yangi mintaqaviylik” davlat suverenitetini qo‘shma muzokara quvvatiga aylantirayotgan model sifatida ko‘rinadi.

Quyidagi timeline mintaqadagi mintaqaviylikning asosiy burilishlarini ko‘rsatadi. U 1991 yildan beri uzilib-ulanib kelgan, ammo 2016 yildan keyin sifat jihatdan yangilangan jarayon sifatida ko’rsatadi3.

Bugungi ichki integratsiyaning markazida maslahat uchrashuvlari turibdi. 2023-yilgi yig‘ilishda umumiy yoshlar siyosati bo‘yicha kelishuv, quruqlik transport bog‘liqligini mustahkamlash to‘g‘risidagi bitim, sog‘liqni qo‘llab-quvvatlash “yo‘l xaritasi” va Milliy koordinatorlar kengashi to‘g‘risidagi nizom qabul qilindi. 2025-yilga kelib O‘zbekiston rasmiy bayonotlari bu formatni “mintaqaning buguni va kelajagi bo‘yicha umumiy yondashuvlar ishlab chiqiladigan bosh platforma” deb ta’rifladi. Bu hali umumiy kotibiyatga ega tizimiga ega bo’lmasda, biroq u muntazam siyosiy ritm va umumiy kun tartibini yaratib bermoqda.

Ichki integratsiya savdo va logistika orqali ko‘rinadigan funksional o‘zaro bog‘liqlikka tayangan. Harmonizatsiyalangan EDB ma’lumotlari 2021-yilda mintaqa ichidagi o‘zaro savdo umumiy tashqi savdoning 9,9 foiziga chiqqanini, eng yirik yo‘nalish esa Qozog‘iston - O‘zbekiston juftligi bo‘lganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, 2025-yilgi rasmiy siyosiy baholarda o‘zaro savdo qariyb 11 mlrd dollarga yetgani, iqtisodiy o‘sish va investitsiyalarning ham tezlashgani ta’kidlandi. Bu shuni anglatadiki, mintaqa ichidagi savdo hajmi tashqi gigantlar bilan taqqoslaganda hali ham nisbatan kichik, biroq mintaqaviylikning sifat ko‘rsatkichi sifatida u muhim o‘sish trayektoriyasiga ega.

Savdo va transportning keyingi bosqichi yirik yo‘laklar orqali shakllanmoqda. 2024-yilda Xitoy - Qirg’iziston - O’zbekiston temir yo‘li bo‘yicha uch tomonlama kelishuv imzolandi, 2024-yil oxirida qurilishning amaliy bosqichi boshlandi. O‘zbekiston rasmiy bahosida bu loyiha Xitoy bilan mintaqa o‘rtasidagi eng qisqa

3 Buranelli, F. C. (2025). Central Asian regionalism in a changing Eurasia. In The Routledge handbook of contemporary Central Asia (pp. 348–360).

quruqlik yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, kelajakda Transafg‘on yo‘lagi bilan ulanadigan tizimga aylanishi mumkin. Qozog‘iston esa Transkaspiy o‘rta yo‘lagini o‘zining Yevroosiyo tranzit xabiga aylantirishga intilmoqda va 2025–2026 yillardagi rasmiy chiqishlarda “Smart Cargo” kabi raqamli boshqaruv vositalarini ilgari surdi.

Suv-energetika sohasi yangi mintaqaviylikning eng muhim sinov maydoni bo‘lib qolmoqda. Bir tomondan, tarixan aynan shu soha yirik siyosiy kelishmovchiliklar manbai bo‘lgan; ikkinchi tomondan, ayni paytda eng yuqori qo‘shma foyda potensiali ham shu yerda. EDB hisob-kitoblariga ko‘ra, Markaziy Osiyoning suv-energetika kompleksidagi umumiy investitsiya ehtiyoji juda katta. Muvofiqlashtirilmagan boshqaruv mintaqaga sezilarli iqtisodiy zarar keltiradi. 2024-yilda Jahon banki Rog‘un GES loyihasining birinchi bosqichini qo‘llab-quvvatladi va loyiha kelajakda Qozog‘iston hamda O‘zbekistonga elektr eksporti va mintaqaviy elektr bozorini kengaytirishi ta’kidlandi. Xuddi shuningdek, Kambarata-1 GES Qirg‘iziston, Qozog‘iston va O‘zbekistonning qo‘shma sherikligi sifatida energiya xavfsizligi, suv boshqaruvi va mintaqaviy elektr savdosini bir nuqtaga jamlayotgan eng yorqin misollardan biridir.

Migratsiya ham ichki integratsiyaning “ko‘rinmas instituti”dir. Qirg‘iz Respublikasi va Tojikiston uchun remittanslar 2024-yilda YAIMning juda katta qismini tashkil etdi. O‘zbekistonda ham 2024 yilda remittanslar keskin oshib, tashqi balansni yengillashtirdi. Biroq bu holat mintaqa integratsiyasini chuqurlashtirish bilan birga, ayniqsa Rossiya iqtisodiy sikli va siyosiy qarorlariga bog‘liqlikni ham saqlab qoladi. Shu sababli, yangi mintaqaviylik migratsiyani shunchaki mehnat oqimi emas, balki ijtimoiy himoya, malaka tan olinishi va qayta integratsiya siyosati bilan bog‘langan hududiy iqtisodiy masala sifatida ko‘rishi lozim.

Xavfsizlik hamkorligi ham ko‘p qatlamli bo‘lib qoldi. SCOning mintaqaviy aksilterror tuzilmasi, MDH bilan bog‘liq xavfsizlik platformalari, UNODC va OSCEning chegara boshqaruvi bo‘yicha dasturlari, shuningdek, Afg‘oniston bilan

bog‘liq xavflar yuzasidan muntazam muloqot Markaziy Osiyo xavfsizlik mintaqasini ustma-ust joylashgan formatlar to‘plamiga aylantirdi. Bu tizim tezkor moslashuvchanlik beradi, ammo xavfsizlik me’yorlari va ustuvorliklarining fragmentatsiyasini ham kuchaytiradi[4].

Tashqi kuchlar, konvergentsiya va raqobat.

Tashqi kuchlar strategiyasini tahlil qilishda uchta umumiy xulosa ko‘rinadi. Birinchisi, deyarli barcha asosiy aktorlar Markaziy Osiyoni tranzit, energiya, kritik xomashyo, xavfsizlik va ta’minot zanjirlari tuguni sifatida ko‘rmoqda. Ikkinchisi, ularning ko‘pchiligi rasmiy ravishda mintaqa suverenitetini qo‘llab-quvvatlash tilidan foydalanadi. Uchinchi va eng muhim jihat: bu umumiy diskurs orqasida vositalar, me’yorlar va institutsional afzalliklar bo‘yicha keskin raqobat yashirinib turadi.

Rossiya uchun mintaqa hali ham xavfsizlik, migratsiya, til va tarixiy iqtisodiy bog‘liqliklar makonidir. Rossiya TIV materiallarida Markaziy Osiyo bilan savdo umumiy mintaqaviy savdoning qariyb 30 foizini tashkil etishi va taxminan 35 mlrd dollar atrofida ekani qayd etilgan; 2025-yilgi ikkinchi Rossiya-Markaziy Osiyo sammiti hamkorlik rejasini yangiladi, 2026-yilgi vazirlar uchrashuvi esa shu qarorlarning ijrosini davom ettirishga qaratildi. Biroq Rossiyaning kuchli tomonlari bilan birga, uning ta’siri sanksiyalar spilloveri, migratsion va moliyaviy bog‘liqliklar, hamda Ukraina urushi fonida strategik xavflarni ham olib kiradi[5].

Xitoy strategiyasi esa ancha aniq geoiqtisodiy shaklga ega: savdo, transport, energetika, sanoat investitsiyasi va xomashyo bazalari. 2023-yilgi Xi’an sammiti Xitoy-Markaziy Osiyo mexanizmini siyosiy jihatdan ko‘tardi. 2025-yilga kelib Xitoy rasmiy bayonotlarida Markaziy Osiyo bilan savdo 2024-yilda rekord 674,15 mlrd yuan - taxminan 94,8 mlrd dollar - ekanligi ta’kidlandi. Xitoyning o‘z manbalarida bu savdo 2013-yilga nisbatan 116 foizga oshgani, shuningdek, CKU temir yo‘li, neft-gaz quvurlari va yo‘l-transport tarmoqlari alohida urg‘u bilan tilga olinadi. EDB

4 Shanghai Cooperation Organization. (2026, March 24). [Sahifa nomi]. SCO Secretariat. https://eng.sectsco.org/20260324/2216764.html

5 Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. (n.d.). Russia and the problems of Central Asia.

ma’lumotlariga ko‘ra, Xitoyning Markaziy Osiyodagi FDI zaxirasi 2016 yildagi 19,6 mlrd dollardan 2025-yil birinchi yarmiga kelib 35,9 mlrd dollarga yetgan[6].

AQSH yondashuvi savdo hajmi jihatidan Rossiya yoki Xitoy bilan tenglashmaydi, ammo uning qiymati boshqa joyda - suverenitetni qo‘llab-quvvatlash, xavfsizlikning yumshoq komponentlari, Afg‘oniston bilan bog‘liq barqarorlik, energetik diversifikatsiya va so‘nggi yillarda kritik minerallar diplomatiyasida. 2020 yilgi “United States Strategy for Central Asia 2019–2025” hujjatida aynan “sovereignty and economic prosperity” shiori markazga qo‘yilgan; 2023 yilda C5+1 prezidentlar sammiti o‘tkazildi; 2024 yilda esa kritik minerallar bo‘yicha inaugural dialog boshlandi va O‘zbekiston bilan alohida memorandum imzolandi. Demak, AQSHning kuchi normativ-siyosiy qo‘llab-quvvatlash va selektiv sektoriy koalitsiyalar yasashda namoyon bo‘lmoqda[7].

Yevropa Ittifoqi esa 2019 yilgi yangi strategiyasidan beri Markaziy Osiyoni “non-exclusive partnership” doirasida talqin qiladi. 2023 yilgi Yo‘l xaritasi besh ustuvor blokni belgiladi; 2024 yilgi Global Gateway investorlar forumi transport aloqadorligini amaliy investitsiya kun tartibiga aylantirdi; 2025 yilgi Samarqand sammitida esa YI va Markaziy Osiyo o‘rtasidagi hamkorlik “strategik sheriklik” darajasiga ko‘tarildi. Rasmiy siyosiy chiqishlarda YI–Markaziy Osiyo savdosi oxirgi yetti yilda 54 mlrd yevroga yetgani qayd etildi. Shu bilan birga, YI mintaqa bilan hamkorlikni sanksiyalarni chetlab o‘tishni oldini olish, me’yoriy standartlar, kritik xomashyo, yashil energetika va raqamli ulanish bilan bog‘lamoqda; bu esa uni bir paytning o‘zida ham diversifikatsiya manbai, ham normativ bosim kanaliga aylantiradi.

Turkiya Markaziy Osiyoda asosan turkiy identitet, siyosiy symbolizm, transport-kbojxona uyg‘unlashtiruvi va ta’lim-gumanitar tarmoqlar orqali ishlaydi. 2022 yilda Samarkandda Turkiy davlatlar tashkiloti doirasida xalqaro kombinatsiyalashgan yuk tashish bitimi imzolandi; 2025 yilgi Gabala deklaratsiyasi “OTS+” formatini ishga

6 Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China. (2023, May 19). China-Central Asia Summit Xi’an Declaration.

7 U.S. Department of State. (2020). United States strategy for Central Asia 2019–2025: Advancing sovereignty and economic prosperity

tushirdi va transport, xavfsizlik, oliy ta’lim hamda iqtisodiy integratsiya bo‘yicha institutsional qadamlarni mustahkamladi. 2026 yil boshidagi O‘zbekiston–Turkiya tashqi ishlar vazirlari qo‘shma bayonoti ham aynan turkiy platformani kuchaytirishni ustuvor yo‘nalish sifatida ko‘rsatdi (Türkiye MFA, 2022–2026; OTS, 2025–2026). [42]

Eronning nisbiy ustunligi dengizga chiqish, janubiy tranzit, TRASECA va Shimol–Janub korridori bilan bog‘liq. 2025 yilda Eron rasmiy manbalari TRASECAni Yevropa–Kavkaz–Markaziy Osiyo yaqinlashuvida “cornerstone” deb atadi, Qozog‘istonga ochiq dengizlarga chiqish bo‘yicha tranzit imkoniyatlarini kengaytirishga tayyorligini bildirdi va Chobahor–Zahedon temir yo‘lini Markaziy Osiyoni Hind okeaniga ulovchi strategik loyiha sifatida taqdim etdi. Biroq Eron bilan yaqinlashuvning doimiy cheklovi — xalqaro sanksiyalar va tranzitning siyosiy risklaridir.

“Boshqa” aktorlar ham tobora muhimlashmoqda. 2025 yildagi birinchi Markaziy Osiyo–Yaponiya sammiti Tokyo deklaratsiyasi bilan yakunlanib, energetika-iqtisodiyot dialogini mustahkamladi; Janubiy Koreya 2026 yilga Markaziy Osiyo–Koreya sammitini rejalaganini rasmiy muloqotlarda tasdiqladi; BAA va boshqa Ko‘rfaz davlatlari esa investitsiya bo‘yicha eng tez o‘sayotgan guruhlardan biriga aylandi. EDB ma’lumotlariga ko‘ra, 2024–2025 yillarda Yevroosiyo hududiga Osiyo davlatlaridan kirgan 20 mlrd dollarlik investitsiyaning 9 mlrd dollari Ko‘rfaz davlatlari hissasiga to‘g‘ri kelgan; 2024 yil birinchi yarmiga kelib BAAning mintaqadagi investitsiya zaxirasi 12,2 mlrd dollarga yetgan bo‘lib, uning 90 foizi Markaziy Osiyoga to‘g‘ri kelgan[8].

Konvergentsiya nuqtalari ancha ravshan: deyarli barcha aktorlar connectivity, Afg‘oniston bilan bog‘liq barqarorlik, energiya xavfsizligi, yashil o‘tish, kritik minerallar va bojxona/logistika soddalashtirilishini qo‘llab-quvvatlaydi. Raqobat esa uch maydonda chiqariladi: qaysi yo‘lak birlamchi bo‘ladi; qaysi standartlar,

8 Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2025). Central Asia + Japan Dialogue: Joint statement. https://www.mofa.go.jp/files/100954362.pdf

moliyalashtirish va texnologik ekotizimlar ustun keladi; va tashqi siyosiy sadoqatdan qanchalik signal talab qilinadi. Shunday ekan, mintaqa uchun muammo aktorlarning ko‘pligi emas, balki ularning o‘zaro mos kelmaydigan talablarini ichki muvofiqlashtirish sig‘imining cheklanganligidir.

Davlatlar kesimidagi kuzatuvlar: O‘zbekiston yangi mintaqaviylikning siyosiy motoriga aylandi. Rasmiy nutqlarda Markaziy Osiyo “tashqi siyosatning eng yuqori ustuvorligi” sifatida belgilangan; 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan strategik hujjatlarda esa maslahat uchrashuvlarini har yili o‘tkazish, ikki tomonlama komissiyalarni muntazamlashtirish va mintaqaviy hamkorlik strategiyasini ishlab chiqish vazifa sifatida ko‘rsatilgan. 2025-yilgi chiqishlarda qo‘shni davlatlar bilan savdo aylanmasi sakkiz yil ichida 3,5 martadan ko‘proqqa oshib, qariyb 13 mlrd dollarga yetgani, CKU va Kambarata-1 kabi megalo-yihalar esa butun mintaqa uchun strategik bog‘liqlik yaratishi alohida ta’kidlandi.

O‘zbekiston misoli shuni ko‘rsatadiki, yangi mintaqaviylik ko‘pincha “ochilish + sektoralizatsiya” tandemiga tayangan. Ya’ni, Toshkent avval siyosiy normalizatsiyani kengaytirdi, keyin bu ishonchni savdo, elektr energetikasi, suvni tejash texnologiyalari, transport yo‘laklari va “plus” formatlaridagi kollektiv muzokaralarga tarjima qildi. Shu bilan birga, O‘zbekiston to‘liq eksklyuziv ittifoqqa kirmasdan, turli formatlardan bir vaqtda foydalanishga harakat qilmoqda; bu uning avtonomiyasini kuchaytirsa-da, muvofiqlashtirish xarajatlarini ham oshiradi[9]

Qozog‘iston yangi mintaqaviylikning ikkinchi modeli - “hub state regionalism”ni namoyon etadi. U bir tomondan YEOII va Rossiya bilan bog‘liq postsovet tarmoqlarida qolmoqda, ikkinchi tomondan esa C5+, YI, Xitoy, Yaponiya, Turkiya va BMT bilan ko‘pkanalli sherikliklar qurmoqda. Rasmiy bayonotlarda Qozog‘iston o‘zini Yevroosiyo qit’a savdosining asosiy markazi, O‘rta yo‘lakning lokomotivi va C5+ formatlarining faol tarafdori sifatida taqdim etadi. 2025–2026-yillardagi chiqishlarda 85 foizdan ortiq kontinentlararo quruqlik yuklari mamlakat hududidan

9 https://president.uz/en/lists/view/6659

o‘tishi, “Smart Cargo” kabi raqamli tranzit vositalari va SDG markazi tashabbusi qayd etildi.

Qozog‘iston tajribasi mintaqviylashuv va geosiyosiy balansni birlashtirishning eng rivojlangan shaklidir. Bunda asosiy ustunlik - iqtisodiy massa, tranzit geografiyasi va tashqi sheriklarning keng doirasi; asosiy zaiflik esa - mintaqaviy liderlikka intilish bilan qo‘shnilar sezgirligi o‘rtasidagi nozik muvozanat. Boshqacha aytganda, Qozog‘iston qanchalik ko‘proq logistika va institutlar markaziga aylansa, mintaqa ichidagi konsensusni shunchalik ehtiyotkorlik bilan qurishi kerak bo‘ladi[10].

Qirg‘iz Respublikasi esa yangi mintaqaviylikning uchinchi modeli - “yuqori tashqi bog‘liqlik, lekin yuqori integratsion ehtiyoj” modelini ifodalaydi. Bir tomondan, remittanslar 2024-yilda YAIMning 20 foizdan ortig‘ini tashkil etdi, 2022-yildan keyingi re-eksport dinamikasi esa milliy iqtisodiyotga kuchli turtki berdi. 2025-yilga kelib o‘sish yuqori bo‘lib qolgan bo‘lsa-da, Jahon banki normalizatsiya va makroiqtisodiy muvozanat masalalariga e’tibor qaratdi. Ikkinchi tomondan, Qirg‘iziston uchun CKU temir yo‘li va Kambarata-1 regionalizmni abstrakt siyosatlardan real daromad, energetika va logistika foydasiga aylantirishi mumkin.

Qirg‘iz Respublikasi misolida ichki siyosiy beqarorlik, cheklangan fiskal va institutsional quvvat, yuqori migratsion bog‘liqlik hamda tashqi kapitalga ehtiyoj regionalizmni ayni paytda ham zarurat, ham zaiflik manbaiga aylantiradi. Shu bilan birga, 2023-yildan keyin O‘zbekiston bilan chegara delimatsiyasining yakunlanishi va chegara boshqaruvi bo‘yicha UNODC/OSCE hamkorligi kross-border mobilitetni oshirayotgani qayd etildi; demak, aynan kichikroq iqtisodiyotlar uchun yangi mintaqaviylikning foydasi kundalik savdo va mobilitet darajasida yanada bevositadir[11].

Bu uch case birgalikda muhim qonuniyatni ko‘rsatadi: yangi mintaqaviylik barcha davlatlar uchun bir xil model emas. O‘zbekistonda u diplomatik ochilish va qo‘shma

10 https://www.akorda.kz/en/speech-by-the-president-of-the-republic-of-kazakhstan-kassym-jomart-tokayev-at-a-meeting-with-the-heads-of-foreign-diplomatic-missions-accredited-in-kazakhstan-4101217?utm_source=chatgpt.com

11 https://www.unodc.org/roca/en/NEWS/2025/kyrgyzstan-and-unodc-join-efforts-to-improve-border-communities-and-traveler-experience-at-the-kyrgyz-uzbek-border.html.

kun tartibi qurish vositasi; Qozog‘istonda geoiqtisodiy hub-statusni mustahkamlash va ko‘pvektorli balans vositasi; Qirg‘iz Respublikasida esa tashqi bog‘liqliklarni iqtisodiy foydali regionalizmga aylantirish strategiyasidir. Mintaqaviylikning umumiy formasi mavjud bo‘lsa-da, uning milliy motivatsiyasi nosimmetrikdir

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Akorda. (2022). Speech by President Kassym-Jomart Tokayev at the Fourth Consultative Meeting of the Heads of States of Central Asia.
2. Buranelli, F. C. (2025). Central Asian regionalism in the 1990s: order, familiarization and the limits of integration. Post-Soviet Affairs. [64]
3. Consilium / Council of the European Union. (2019). Central Asia: Council adopts a new EU strategy for the region.
4. Japan MOFA. (2025–2026). Summit of the “Central Asia plus Japan” Dialogue; data and updates for Tajikistan, Kyrgyz Republic, Uzbekistan.
5. Kushkumbayev, S. (2025). Gone but Not Forgotten: The Central Asian Union, 1990–2005.
6. U.S. Department of State. (2020–2024). United States Strategy for Central Asia 2019–2025; C5+1 materials; Critical Minerals Dialogue; Uzbekistan critical minerals MoU.
7. Ussen, M. (2024). Regionalization in Central Asia: A Theoretical View. International Affairs of Uzbekistan.
8. https://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/10023/32409/1/Buranelli-2025-Central-Asian-regionalism-41-348-CCBYNCND.pdf
9. https://eabr.org/upload/iblock/1fe/EDB_2022_Report-3_The-Economy-of-CA_eng.pdf
10. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/06/17/central-asia-council-adopts-a-new-eu-strategy-for-the-region/
11. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/06/17/central-asia-council-adopts-a-new-eu-strategy-for-the-region/

12.https://centralasiaprogram.org/wp-content/uploads/2022/03/central-asian-regionalism-or-central-asian-order_-some-reflections.pdf
13. https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/02/FINAL-CEN-Strategy-Glossy-2-10-2020-508.pdf
14.https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/02/FINAL-CEN-Strategy-Glossy-2-10-2020-508.pdf
15.https://documents1.worldbank.org/curated/en/099811402042677889/pdf/IDU-59466a92-dba2-4b4c-86a4-97aa879d220c.pdf
16.https://documents1.worldbank.org/curated/en/099811402042677889/pdf/IDU-59466a92-dba2-4b4c-86a4-97aa879d220c.pdf
17.https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/vnesnepoliticeskoe-dos-e/problematika-prostranstva-sng/rossia-i-problemy-central-noj-azii/?lang-center=en
18.https://en.irna.ir/news/85763184/TRASECA-a-cornerstone-for-closer-ties-between-Europe-Caucasus
19.https://en.irna.ir/news/85763184/TRASECA-a-cornerstone-for-closer-ties-between-Europe-Caucasus
20. https://www.unodc.org/roca/en/NEWS/2025/kyrgyzstan-and-unodc-join-efforts-to-improve-border-communities-and-traveler-experience-at-the-kyrgyz-uzbek-border.html
21.https://www.unodc.org/roca/en/NEWS/2025/kyrgyzstan-and-unodc-join-efforts-to-improve-border-communities-and-traveler-experience-at-the-kyrgyz-uzbek-border.html
22.https://uzbekistan.iom.int/sites/g/files/tmzbdl2566/files/documents/2025-06/uzbekistan-migration-situation-report-jan-march-2025.pdf
23. https://www.unodc.org/roca/en/NEWS/2025/strengthening-border-security-and-regional-cooperation-in-central-asia-and-pakistan.html

24.https://www.unodc.org/roca/en/NEWS/2025/strengthening-border-security-and-regional-cooperation-in-central-asia-and-pakistan.html